

Oponentský posudok na habilitačnú prácu

Názov habilitačnej práce: Kierkegaardova existenciálna etika (vybrané aspekty)

Meno a priezvisko habilitanta: Mgr. Milan Petkanič, PhD.

Školiace pracovisko: Filozofická fakulta TU v Trnave

Študijný odbor: systematická filozofia

Titul, meno a priezvisko oponenta práce: doc. Mgr. et Mgr. Peter Šajda, PhD. (Filozofická fakulta TU v Trnave)

Hodnotenie habilitačnej práce

Habilitačná práca Mgr. Milana Petkaniča, PhD. predstavuje tematicky ucelený súbor štúdií doplnený komentárom, ktorý sa zameriava na problematiku Kierkegaardovej existenciálnej etiky. Téma habilitačnej práce je aktuálna a úzko súvisí s diskusiami v odbornej obci. Reflexia etických otázok patrí medzi tie výkony Kierkegaardovho myslenia, ktoré ho najviac preslávili, no zároveň sa o interpretáciu jeho etických stanovísk vedú intenzívne spory. Do veľkej miery je to dané multiperspektívnym charakterom jeho tvorby – Kierkegaard píše nielen sám za seba, ale aj za ideové paradigmy, s ktorými sa nestotožňuje. Používa množstvo pseudonymov, ktoré reprezentujú rozdielne pohľady na svet, a teda aj rozdielne etiky. Preto vzniká otázka, či vôbec má zmysel hovoriť o Kierkegaardovej etike ako takej. Petkanič do tejto diskusie vstupuje s komplexným porozumením nastolenej otázky, s adekvátnym prehľadom o súčasnom diskurze a s originálnou interpretáciou štruktúry a charakteru Kierkegaardovej etiky.

Milan Petkanič patrí medzi popredných odborníkov v oblasti filozofie existencie v slovenskom a českom jazykovom priestore. Viaceré jeho práce vyšli v indexovaných časopisoch doma i v zahraničí, ako aj v zahraničných kolektívnych monografiách. Svoju reflexiu Kierkegaardovho ideového odkazu prezentoval v samostatnej monografii, vysokoškolskej učebnici a v početných kapitolách a článkoch. Predkladaná habilitačná práca je jeho najnovším príspevkom do tohto filozofického skúmania, pričom integruje jeho výskum z posledných rokov a naznačuje kroky, ktoré by mali v dohľadnej dobe smerovať k novej samostatnej monografii.

Habilitačná práca sa skladá z úvodu, piatich kapitol a záverečného komentára. Štyri kapitoly práce boli publikované ako samostatné štúdie vo vedeckých časopisoch *Filozofia* a *Ostium*. Skutočnosť, že úspešne prešli recenzným konaním, potvrdzuje kvalitu predloženého výskumu a jeho spracovania. Záverečný komentár obsahuje presvedčivú syntézu výsledkov práce i súradnice ďalšieho výskumu zvolenej témy.

Petkanič predstavuje dôkladnú analýzu viacerých pojmov Kierkegaardovej filozofie, ktoré sú kľúčové pre interpretáciu jeho etiky. Podľa Petkaniča sú to najmä pojmy voľby, vášne, lásky, povinnosti, cnosti a viery. Pojem voľby seba samého Petkanič ozrejmuje odkazom na tri základné prvky voľby, ktorými sú sloboda, vášeň a princíp kontradikcie. Tieto prvky dáva do súvisu s pohybmi izolácie a kontinuity. Za cieľ etického štádia označuje komplexný rozvoj jednotlivcovho života s orientáciou na zmysel, pričom tento rozvoj zahŕňa záväzné voľby. Existenciálna formácia jednotlivca je nepredstaviteľná bez vášne, ktorú Petkanič interpretuje ako vôľu k existencii. Vzťah vášne a existencie – ich vzájomné pôsobenie – je predmetom hĺbkovej analýzy, ktorá odhaľuje viaceré zásadné dynamiky podnecované vášňou.

U Kierkegarda je existenciálny vzťah k sebe samému úzko prepojený so vzťahom k druhým a Bohu. Analýza etického štádia a sebaformácie tak plynulo prechádza k otázke nastavenia vzťahu k druhému človeku. Petkanič správne podotýka, že v centre Kierkegaardovej pozornosti je záujem o každého jednotlivca, a preto sa zaoberá etickým postojom univerzálnej lásky k druhému človeku. Najintenzívnejším vyjadrením tohto postoja je nábožensky motivovaná láska k blížnemu, ktorá je otvorená pre radikálnu asymetriu. Blížny nie je milovaný podľa zásluh, ale len podľa toho, že je. Sama skutočnosť existencie je dostatočným dôvodom na lásku. Petkanič upozorňuje na deontologický charakter Kierkegaardovej teórie lásky, no všima si aj doplnkové dôrazy na momenty potreby, citu a cnosti. Nevyhýba sa ani problematike sebalásky, ktorú analyzuje v rôznych rovinách.

Synergia vzťahov k sebe samému, druhému a Bohu sa v poslednej kapitole rozširuje o sociálnu a politickú dimenziu. Petkanič nástojí na tom, že náboženské a etické nastavenie Kierkegaardovej filozofie neumožňuje priamu angažovanosť vo svetskej politike, hoci postoje jednotlivca, ktorý kontinuálne rozvíja svoju existenciu, iste majú aj politický presah. Nekompatibilitnosť Kierkegaardovej existenciálnej a kresťanskej etiky s praxou davovej politiky je však zrejma.

Rámcové postrehy, ktoré Petkanič predstavuje v záverečnej časti habilitačnej práce, považujeme za mimoriadne inovatívne. Hoci úplne neodmieta zaužívané štrukturálne rozdelenie Kierkegaardových etických pohľadov na „prvú“ a „druhú“ etiku, túto schému považuje skôr za teoretickú pomôcku. Uvedené rozlíšenie prepája s rozlíšením imanentnej a transcendentnej teleológie. Oproti modelu *dvojitej etiky* stavia model *plurality Kierkegaardových etík*, pričom uvádza päť základných etík. Petkanič však ide ešte ďalej a tvrdí, že popri zachovaní multiperspektívnosti Kierkegaardovej tvorby, existujú aj určité kontinuity, ktoré nás oprávňujú hovoriť o „jadre Kierkegaardovej etiky ako takej“. Dodajme, že sám

Kierkegaard retrospektívne naznačil línie, ktoré sa vinú celou jeho rozmanitou tvorbou. Petkanič stanovuje súbor stabilných črt, ktoré charakterizujú Kierkegaardovu etiku, pričom sumarizuje esenciálne zistenia, ktoré predstavil v predchádzajúcich kapitolách.

Na záver jedna otázka pre habilitanta. Kierkegaard podľa nášho názoru dôkladne rozvíja etiku dispozície milujúceho jednotlivca. Zdá sa však, že vo všeobecnej láske k blížnemu – keď sú si všetci ľudia rovní a ich črty nezohrávajú dôležitejšiu úlohu – zaniká špecifickosť konkrétneho blížneho. Nie je táto skutočnosť nedostatkom Kierkegaardovej etickej teórie?

Petkaničovu habilitačnú prácu považujeme za vítaný príspevok do diskurzu o Kierkegaardovej etike i existenciálnej etike vo všeobecnosti. Práca jednoznačne spĺňa kritériá kladené na daný druh kvalifikačnej práce, preto ju odporúčame na obhajobu a po jej úspešnom absolvovaní odporúčame udeliť Mgr. Milanovi Petkaničovi, PhD. vedecko-pedagogický titul „docent“ v študijnom odbore systematická filozofia.

Bratislava, 20.12.2021

podpis oponenta